

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

KISS SÁNDOR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

VÁRADI KÁROLY.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a **szerkesztőhöz** (lakik a belső-középútcában 31. sz. a.); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a **kiadó hivatalba** (csillagútea, 15. sz. a.) küldendők.

Mi minden telhetik egy lelkes néptanítóból!

(Írta s a kolozsmegyei tanító-testület közgyűlésén, 1876. nov. 3-án, felolvasta Finály Henrik, egyetemi tanár.)

(Befejező közlemény.)

Az a működés, a mely az én eszményi tanítóm munkakörét kiegészíti, tudományos munkásság. A tudományos munkásságot pedig így értem: a munkaszerető ember nem lehet élvezetet a semmittevésben, neki szórakozása is munka, és az nyújt neki pihenést, ha valamely munkában elfáradt, hogy más természetű munkához fog. A tanítónak is van szüksége szórakozásra, pihenésre; keresse azt oly foglalatosságban, a mely neki nem szorosan vett kötelessége, tehát sem megszabott feladatot nem ró rá, sem határozott időhöz nincs kötve; a melyben tehát működhetik kénye, tetszése szerint, mégis juthat oly eredményre, a mely szellemi tehetségeit gyönyörködtetve fejleszti és azon kívül nem csak maga által nyújt jutalmat és élvezetet, hanem esetőleg anyagi előnyöket is biztosít.

Válasszon a tanító magának egy szorosan körülírt tért a tudomány valamely oly ágában, a mely iránt különös hajlamot, kedvet érez. Mint-hogy senkinek se lehet hajlama olyas valami iránt, a miről semmi tudomása nincs, önkényt következik, hogy a kinek kedve van a tudomány valamely ágával való foglalkozásra, rendelkezik már némi ismerettel, tud már annyit, hogy a maga erején tovább tud haladni. Kezdje el a választott tér mivélését a rendelkezésére álló mód szerint. Gyűjtsön növényt, állatot, kőzetet, a milyet a legközelebbi környék nyújt, vagy ha nincs hajlama a tapasztalati természettudományokhoz, gyűjtsön szólamokat, népdalokat, meséket, közmondásokat, a melyeket a legeredetibb forrásból

meríthet, a nép szájából. Csak hamar és szintűgy önkénytelenül érintkezésben és közlekedésben fogja magát találni más vidékeken működő kartársaival, a kik hasonló foglalkozást választottak, ezt fogja követni fennakadás, a hol a rendelkezésre álló eszközök cserben hagyják, a mi ismét arra fogja ösztönözni, hogy avatottabb szaktudóshoz folyamodjék útmutatásért és felvilágosításért. . . . Egyszerre csak azon fogja magát észre venni, hogy ő is egyikévé vált azoknak az apró forrásocskáknak, a melynek vizei egy hatalmas folyam árjaivá egyesülnek, és már kiegészítő része a folyam területét jellemző vizereknek. Akárhány példa van rá, hogy egyszerű iskola-mester ez úton híres, tekintélyes férfi lett.

De ha nem is lesz azzá, jutalmazó az az öntudat, hogy az ember mint egyszerű napszámos hozzá járult a nemzeti tudománykincs gyarapításához.

Ime, tisztelt hallgatóim, eljútottam oda, a hová akartam, már csak kevés a mondani valóm.

Szükebb hazánk, az erdélyi részek, nem csak a fennebb említett tudományágak akármelyikének sikeres mivélésére nyújt alkalmat és bő anyagot, hanem történelme sajátosságos folyása által kiválóan kedvező tér annak a tudománynak a mivélésére is, a melynek érdekében különösen kívántam ma Önökhöz szólni. E tudomány a régészet.

Ha azt kérdik tőlem, hogy mi a régészet? feleletem imez:

A régészet az az ága a történelemnek, a mely a múlt eseményeire és állapotaira vonatkozó adatait nem szóhagyományokból és írott feljegyzésekből szedi, hanem a múlt időkből fennmaradt néma tárgyakról olvassa le.

Cuvier anynyira áttanulta az állattest szerkezetét, hogy végre egyetlen fogból bírta kifejtetni annak az állatnak a hozzávetőleges képét, a melynek az állkapcájában ilyen fog lehetett. A valódi régész hasonló módon alkot történelmet.

Például: Találunk a földben egy cseréparabot. Alakja és görbülése következtetést enged arra, hogy mily alakú és mekkora lehetett az az edény, a melynek töredéke. Külszínéről meg tudjuk ismerni, hogy a fazakas, a kinek a kezéből kikerült, szabad kézzel tapasztotta-e ki, vagy pedig korongon kerekítette. Törése arról világosít fel, hogy meg volt-e égetve vagy csak szabad tűznél szárasztva; gondosan volt-e az agyag megválasztva és megmivelve, vagy pedig öszszegyurták a legközelebbi kéz alatt kapható sarat. Egy kis megfigyelése a környezetnek arra is fog feleletet adni, hogy a kérdéses cserépet azon a helyen találtuk-e, a hol az edény eltört, vagy sem, és ez edény azon a vidéken készült-e vagy egyébutunnen jutott oda kereskedés útján; volt-e a lelhelyen vagy közelében emberi telep vagy nem? stb. A végén kimondja a régész a bizonyossággal határos valószínűségekre alapított határozottsággal: e helyen telepe volt oly embereknek, a kik még szabad kézből a legközelebb kapott gyurható sárból csak mérsékelt nagyságú edényeket formáltak és szabad tűznél szárasztottak, tehát alig főztek benne. Jóformán nem volt nekik más mint kőszerszámuk, ez tehát történelem előtti őskori, illetoleg kőkori telephely.

A régész következtetései annál alaposabbak és becsesebbek, mentől több adat, tehát mentől több régi tárgy áll rendelkezésére. Első alapja tehát a régészetnek a régi tárgyak, a régiségek mentől nagyobb számban egybegyűjtése. De a régiségek csak úgy adnak hasznavehető és megbízható adatokat, ha minden kételkedést kizáró hitellességgel ki van mutatva:

1. A lelhely; megye, kerület, járás, község, határrész egész a telek helyrajzi számáig, a melyen a lelet történt.

2. A lelet körülményei; hogy bukkantak rá, mekkora mélységben a föld mai színe alatt, minő tárgyakkal együtt, mily helyzetben, mily állapotban.

3. Első lelet-e azon a helyen, vagy találtak máskor is, mikor, mit, hová lett?

Mind ezeket az adatokat kellő határozottsággal és megbízhatósággal csak értelmes ember veheti fel kimerítően a hely színén.

A régiségeknek két veszedelmes ellensége van: a tudatlanság és a babona.

A tudatlanság azt okozza, hogy sok régiséget nem is ismernek meg, például durva kő és csont szerszámokat elhánynak, mert nem veszik észre, hogy emberi kéz készítményei.

Tudatlanságból történik, hogy nem ismervén a régiség becsét, elhánynak mint semmire való értéktelen tárgyat; kaptam már én gyönyörű aranyhímzést szemétdombról, érdekes bronz szerszámokat istállóból és rézműves műhelyéből, pompás

kőszerszámot udvar kövezésére egybehordott kavicsok közül.

Még veszedelmesebb a babona, a mely a kőfejszében menyinykövet, istennyilat lát, és mint igézet vagy villámesapás hatalmas ellenszerét rejtegeti a házánál; a mely az ásás közben talált cserépedényt szétzúzza, hogy a kincs ne illanjon el belőle.

Sok kárt tesz a kapzsiság is. A fémdarabot mindjárt meg kell surolni, ecetbe tenni, hogy a zöld rozsda takarodjék le róla, hát ha arany? . . Nem tudják vagy nem akarják tudni, hogy az arany soha se kap rozsdát, hogy a mit zöld vagy zöldes fekete rozsda borít, az réz; hogy a régiség elveszti becsét, ha nem marad meg abban az eredeti állapotjában, a melyben lelték. Kivált a rézpénz. Tegyük ecetbe vagy más savanyba, le fog menni róla a zöld rozsda, de avval együtt a veret és a felirat is, és válik belőle egy értéktelen rézlapocska.

A ki ez ellenségek ellen küzdve segíti egybegyűjteni a régiségeket és a rájuk vonatkozó adatokat, nagy és felette hasznos szolgálatot tesz a tudománynak. És ki lehetne arra hivatottabb mint a tanító, a kinek folyvást módja és alkalm van a néppel közvetlenül érintkezni?

A tanító, ki erre adja magát, gyűjthet magának, csinálhat magának gyűjteményt a maga gyönyörűségére, vagy rábíthatja a községet, hogy, különösen ott, a hol sokszor és sokat találnak, községi muzeumot rendezzen bé; közlekedésbe léphet vidéki vagy központi muzeummal; még ha nyereszkeskedő kereskedést is folytat a lelt tárgyakkal, csak gondoskodik róla, hogy a leírások vagy rajzok megmaradjanak, mindenképpen szolgálja a tudományt.

Én pedig, tisztelt hallgatóim, e szolgálattételnek kívánom Önöket megnyerni. Ásatás eszközülésére, lelt tárgyak netalán szükséges takarítására, fentartására készségesen szolgálok útasítással; hozzáam meghatározás végett beküldött tárgyokról szívesen adok felvilágosítást, és ha akadna olyas, a mit az erdélyi muzeumnak átengedni hajlandók a tulajdonosok, eszközlöm a megváltást a lehető legillendőbb áron.

Szabad légzést a gyermekeknek!

(Dr. Niemeyer Pál után, szabadon.*)

A jól ismert bibliai tételt: „nemesak kenyérel él az ember“, a természetes gyógy- és életrendet napjainkban mind határozottabban sürgető orvosi tudó-

*) E cikk alapeszméi s adatai legnagyobb részét a megneveztem, híres gyermek orvosnak abból az értekezéséből vettem, a mely „Winke zur Pflege der Athemkunst bei Kindern“ cím alatt közelebről jelent meg a „Cornelia, Zeitschrift für häusliche Erziehung“, című folyóirat 26-ik kötete III. füzetében. V. K.

mány kezdi így egészíteni ki: „hanem — levegővel is!” Nem is nagy fejtörés kell oda, hogy felfoghassuk, hogy a levegő is tápszer; még pedig — olcsósága mellett is — ugyan fontos és nélkülözhetetlen egy tápszer. Hiszen, jól tudhatjuk mindnyájan, hogy a ma született kis gyermek élte egész első 12 órájában csaknem pusztán levegővel él; ha pedig úgy jó a világra, hogy be nem lehelheti, nem is lesz belőle ember, hanem a hogy megszületett, éhen is hal mindjárt. De legyen csak életre való a kis polgár, elérülje már azzal az első sikoltásával is, a melylyel a környezetét legelőbb megörvendeztetni, hogy ugyanesak mohón nyeli magába a tüdeje-kivánta tápszert.

Éppen ezért nem is vétkezhetik ellene egy hamar nagyobb esztelen bába- vagy dajkakéz, mintha az isten szabad levegőjét ablakzárással, vagy egy-egy nedves ruhának a képerre hányásával elzárja tőle. Hogy kapkod ilyenkor a szegényke az után a tüdőtáp után, a melynek a bevezésért minden percben 30-szor is kiterjeszti a melle kasát; s bizonyára jobban megérzi és megsínyli ő ennek a hiányát, mint akár milyen gyomor tápét, a melyre — egy-egy szoptatás vagy cucliztatás után — 3—4 óráig is elvárhat egy folytonban!

Hanem nem minden levegő alkalmas ám arra, hogy csitítsa az ő kis tüdeje éhét; mert, hej, válogatós egy jószág ez! — Anynyira válogatós, hogy ha nem elég friss és tiszta a levegő a szobában, bizony nem is nyugszik benne a kised. Kapál, rugdolodzik, hányja-veti magát, tikácsol, sír és rimánkodik. Híjába áll aztán ilyenkor elő neki az anyja az emlőjével, a cuclival, a herbatheás esuprokkal meg az orvosságos üvegek egész halmazával; nem csitítja le azokkal őt, ha egészen belé is tömi a tartalmukat. Hanem nyissa csak ki az ablakot s bocásassa be azon az igazságtalanul rossz hirbe hozott, hűs éjjeli léget, s majd meglátja, hogy milyen szépen elhallgat arra az ő békességes türésének konok próbára tevője, minden segéd-szer nélkül is.

„El bizony — örökre! De ugyan hogy is ne? . . . Hiszen éjszakának idején egy kis gyerekes szobában kinyitni az ablakot: ez valóságos merénylet; sőt több: ez isten kísértés! — mondják erre a nagy praxisú, öreg aszszonyok és a doktoroknál is többet tudni akaró bábák meg dajkák.

No ilyen nehéz ellenfelekkel biz' én már nem állok szembe, hanem az érdekelt apáknak és anyáknak csak anynyit mondok, hogy a mit írtam, Németország egyik leghíresebb gyermek orvosának a szavára írtam; s legfeljebb a magam praxisából hozzá tehetek még anynyit, hogy van annak már 3—4 esztendeje, a mióta — a napközi rendes szellőztetésen kívül — lefekvés előtt is minden istenáldotta este, nyáron úgy mint télen, s tavasszal éppen úgy mint őszszel, magam is mindig kinyitom vagy kinyitatom legalább 10—15 percre annak a szobának az ablakát, a melyben a gyermekeim hálnak; s mégis eddig — istennek hála! — egy se halt belé. — Pedig járt azóta a városon himlő, diphtheritis, sőt még cholera is.

Az igaz, hogy kezdetben nem keveset pereltem ezért a „hobortom“- vagy „merényletem“-ért a feleségemmel én is; hanem lassan-lassan csak belé nyugodott ő is, kivált miután tapasztalta, hogy így sokkal nyugodtabban alusznak a gyermekek, s rendre-rendre jobb szint is kapnak tőle.

Éppen azért nyugodt lélekkel ajánlhatom, bárha lát-szólag nem valami keresztényi tanács biz'a, hogy próbálják el és nyerjék meg ezt az ártatlan pert többi apatársaim is; és szentül hiszem, hogy nem lesz többé anynyi nyavalyás gyermek az országban.

Egyébiránt ezt nemcsak én hiszem, hanem hiszi és vallja az én mesterem — dr. Niemeyer — is, a ki egész határozottsággal mondja abban az értekezésében, a melyből e cikkem adatait legnagyobb részben merítem, hogy „azon gyermekbetegségek legtöbbször, a melyek okát a rossz táplálás hárítja, sokkal inkább vádolhatni azt a rossz levegőt, melyből a szegény gyermekeknek, zárt szobákban, kell lélegzelnök.“ Sőt ugyanő és ugyanott erről még azt is mondja, hogy „legtöbbször azoknak a bajoknak a fészke is, a melyeket a bábák puffadásnak, gyomorgöresnek stb. keresztelnek, nem a gyomor, hanem az agy, a mely csak romlott levegő mérgezte vért kaphat mind addig, míg a tüdő e legfontosabb tápnedvet meg nem tisztíthatják szénsavas tartalmától s jól nem nem laktathatják élenyvel.“

Hanem ehhez a jól laktatáshoz még nem elég a jó és tiszta levegő. Nem, mert valamint a legjobb étel sem táplálja a testet, ha a gyomor jól meg nem emésztheti és kellően fel nem dolgozhatja: éppen így a legtisztább levegő sem éltetheti eléggé a tüdőt s a vért, a lélegző szervezet teljes és rendes működése nélkül. Más szavakkal tehát: nem elég csak ennünk a léget, hanem tudnunk is kell, hogy hogyan együk. Mesterség kell ehhez a légvetéshez is, éppen úgy mint a gourman-ek evéséhez, sőt Niemeyer szerint ahhoz több kell mint ehhez, ahhoz — való-ságos művészet kell.

Szerencsénkre azonban a bölcs természet úgy rendezte be ezt a dolgot, hogy már a ma született csecsemő is magával hozza világra eme művészetet, és pusztán természeti ösztöne sugallatára hűségesen gyakorolja is, ha mi meg nem zavarjuk benne. Nem különben a természet leghívebb gyermeke, a csaknem kizárólag természeti viszonyok közt élő vadember is, öntudatlanul is hiven gyakorolja és fejleszti magában ezt a művészetet. Soha se szorítja ő békókba és feszes korlátok közé légvetésének természetadta ösztöneit; hanem, hogy hiven hódolhasson nekik, állandóan oly életmódot folytat, a mely önkéntelenül és akaratlanul is mellkasának teljes használatára vezet. Ugyanis minden napját isten szabad levegőjében tölti; abban futkos, jár zsákmánya után, vagy hajtja evezőjét, szóval mind oly mesterségeket folytat, a melyek mellett egész erejéből szítja magába a friss léget, s így mind azt üzi, a mit az újabb időben „légtornászat“-nak, vagy „melltágító gymnastica“-nak kezdenek nevezni.

De, hej, bezzeg nem ez a „kulturmensch“ — az úgy nevezett civilizált ember — sorsa! Ő reggeltől késő estig, örökösön szobába zárva és szobáját vagy „bureau“-ját őrizve, tapossa egyhangúan hivatása örökkön zaklatoló malmának nyikorgó kerekét; a mi közben csak lassan és alig mer lélegzetet venni, ne hogy panaszos sohajtsáknak vélje azt a mogorva „principalis“, vagy a legmogorvább principalisnál is zsarnokibb feleség. De éppen ezért az ilyen szerencsétlen alig is terjesztheti ki a tüdeje egésze helyett a harmadát; s mivel görnyedező helyzetében azt is inkább csak az alsó belrészek segélyével teheti, nem is lehet az ő légzését tüdő-légzésnek nevezni. Csak szánandó gyomorlégzés biz'a!

Az, mert e mellett a mellkas felső és közép részei csaknem állandóan mozdulatlan maradnak, s így rendre-rendre elvesztik minden képességüket a teljes vagy szabad légzésre, míg végre így lesz aztán a tulajdonosukból — ad normam: „rövidlátó“ — rövidlégző („Kurzathmiger“.)

Ne higyük azonban, hogy az ily jelenségek csak az élet nagy munkaműhelyében megviselt, élemedett emberek soraiban fordulnak elő. Fájdalom, elég példáját láthatjuk az ilyeneknek napjainkban már a fiatal leányok és az alig serdülő, ifjú legények, sőt még a gyermekek között is!

Hány van már ezek között is úgy nevezett szűkmellű, csak azért, mert a görnyedező állapotban végzett sok házi és iskolai munka mellett, meg a helytelen öltöztetés és mozgáshiány miatt, majd soha sem terjeszthetik ki eléggé a mellük kasát; s hány veszi így észrevétlenül is magába a csiráját a szárazbetegségnek vagy aszkórának már oly korban, a mikor a legvirulóbb egészségnek kellene tükröződnie az arcukon s általában egész lényükön?!

De hát lehet-e gyógyító vagy legalább óvoszer ez iszonyatos nyavalya ellen, a mely oly irgalmatlanul s oly roppant számmal ragadozza sorainkból a maga áldozatait, kivált napjainkban? . . .

E kérdésre örömmel jelenthetjük, hogy igenis van és lehet, — legalább az újabb orvosi tudomány ilyet vél ismerni abban, a mit napjainkban légkurának s tüdő-tornászatnak kezdenek nevezni.

De ezekről s kiválólag a gyermekek körében való alkalmazásukról — tér hiánya miatt — csak a következő számban szólhatok.

Váradi Károly.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

A „kolozsmegyei tanító testület“-nek folyó évi november hó 2. 3. és 4-ik napjain tartott közgyűlése.

(Befejező közlemény.)

November 3-a délutánján, 2 óraker, ismét igen szép számmal sereglettünk egybe, hogy a muzeumi érem- és régiségtárt s az ásvány-gyűjteményt, melyek Finály Hen-

rik és Koch Antal egyetemi tanár úrak szives előzékenységéből ez alkalomra megnyitattak vala, megszemlélhessük. Szemlénk — időnk kimértsége miatt — csak rövid volt ugyan, de azért az a másfél óra, a mit itt eltöltöttünk, kedves élvezetet és bő tanulságot nyújtott a jelen-voltak közül mindazoknak, a kik a tudomány iránt érdeklődnek. Mivel pedig ezt kiválólag annak köszönhetjük, hogy a kalauzoló tisztelt tanár úrak a gazdag és szépen rendezett gyűjteményeknek nemcsak egyes kiválóbb tárgyaira hívták föl figyelmünket; hanem, a menynyire csak lehetett, igyekeztek az egészről is — egy általánosan tájékozó magyarázat kíséretében — teljes áttekintést nyújtani: kedves kötelességünknek ismerjük a mélyen tisztelt tanár úrak e nagybecsű szivességéért e helyen is hálás köszönetet mondani.

Az egyetem épületéből újra visszatértünk kiindulásunk helyére, a polgári iskola helyiségébe, tanítónő-képezdei tanár, Benedek Áron úr, előadásának meghallgatására.

A tisztelt előadó úr ez alkalommal a közönséges törték szorzása és osztása tanítása módszerét tüntette fel és mutatta be, vonalokon szemléltetvén és bizonyítván be az egyes miveletek fokkonkénti tanításának menetét és igazságait.

E mindnyájunk köztetszését méltán kiérdemelt, szabatos előadás a legberőbb figyelemmel s teljes érdeklődéssel hallgattatott mind végig, s végül igen érdekes és nyugodt hangon tartott vitatkozásra adott alkalmat. A vita tárgyát előadó úr ezen állítása képezte: „A tizedes törtékkel való miveletek ismertetése, csak a közönséges törtékkel való miveletek ismertetése és bevégezése után taníthatatik; de előbb sikeres eredménnyel semmi esetre sem.“

Előadó úr ezen állítását többen pártolták ugyan, de a nagy többség mégis az ellenkező állítást fogadta el, azt t. i. hogy az egész számokról — a törték fogalmának általános megértetése után — azonnal áttérhetünk a tizedes törték s ezekkel kapcsolatban a méter-mértékek ismertetésére s a velük végzendő alapmiveletekre.

A most ismertetett előadás a rákövetkezett vitával együtt délutáni 5 órától esti 7 óráig tartván, miután előadó úrnak ügybuzgalma- és szives fáradságáért köszönetet mondánk, napi teendőnk bevégezése után a mindnyájunk meglehetősen jó étvágyát teljes mérvben kielégítő, sőt sok tekintetben felül is muló, barátságos közvacsora színhelyére vonulánk, Sárdi J. collegánkhoz, a hol a minden tekintetben élvezetes napot, szívélyes és barátságos jó kívánságaink kifejezésének közepette, teljes vigságban fejeztük be.

Másnap, november hó 4-én, 8—10 óráig a nyilvános tanítások szemléltettek meg. E napon is két nyilvános tanítás tartatott. Az egyiket a belső farkasútcái ref. leányiskolában Vadas Zsuzsanna, igazgató tanítónő, az 5-ik és 6-ik osztály növendékeinek a földrajzból, a tenger mozgásainak ismertetéséről; a másikat pedig Pataki Ferenc, vezértanító, a „Fröbel intézet“ vegyes népiskolájában a számtanból tartotta. E tanítások eredményéről később leszen szó, nem tehetjük azonban, hogy a Vadas Zs. k. a. tanításából már itt ki ne emeljük azt a világos szemléltetést, helyes módszertani menetét és teljes határozottságot s nyugodtságot, a mely bármely férfi tanítónak is becsületére vált volna. De ha erről már előzetesen is elárúltunk enynyit, a méltányosság szempontjából Pataki F. úrról is el kell mondanunk legalább annyit, hogy helyét is jól megállja s a hozzákötött várakozásnak derekasan megfelel.

E sikerült tanítások végeztével következett a köz-

gyűlés folytatása vagyis a zárgyűlés, mely alkalommal újra a képezdei dalárda üdvözölte a közgyűlés igen szép számban felgyűlt tagjait és a nagy számú hallgatóságot, a „Szózat”-nak teljesen sikerült, öszszhangzatos elénekülésével.

A közgyűlést ez alkalommal is Paal F. elnök nyitotta meg, a ki — miután az első napi ülés jegyzőkönyvre felolvastatott és hitelesített és egy pár kevésbé lényeges ügy elintéztetett — megköszönte a tantestület megtisztelő bizalmát, melylyel ügyeink vezetésére állította vala s a választmányal együtt visszsalépett működése teréről.

Rendes elnökünk és tisztársai leköszönése után a közgyűlés vezetése Sárdi József korelnökre ruházta, elsöbben is a szavazatszedő bizottság jelentése olvastott fel.

A felolvasott jelentés alapján tantestületünk tisztviselői s a központi választmány tagjai ezek lettek:

„Elnök: Paal Ferenc, alelnök: Benedek Samu, jegyzők: Pataki Ferenc és Salamon Ferenc, pénztárnok: Propper Ferenc, könyvtárnok: Dézsi László, tanszertárnok: Benedek Áron.

A központi választmány tagjai a) az alapítók közül: Szász Domokos, Janesó Lajos, Nyárádi Lajos, Parádi Kálmán és Váradi Károly; b) a rendes tagok közül: Deák József, Kiss Sándor, Fazakas József, Boér Gergely, Kozma József, Gazsi József, Sárdi József, Glück József, Rieger Imre, Gunesch Károly, Spengel Ede, Czirkák Albert, Szentgyörgyi Lajos, Kriza Sándor és Bőjthe László.“

Mondanom sem kell, hogy a választást a felolvasott jelentés után a közgyűlés örömmel fogadta s tetszését éljenzésben nyilvánította.

A lezajlott éljenzés után korelnök a gyűlés vezetését az újonnan megválasztott elnökre bizván, örömmel hallók ismét köztiszteletben álló elnökünk rövid, de tartalomdús székfoglaló beszédét, a melynek zárszavai ezek voltak: ha az én csekély munkássággal meg vannak elégedve, örömmel foglalom el az elnöki széket s felhívom megválasztott tisztársaimat is helyeiknek elfoglalására.

Erre a megválasztott tisztviselők helyeiket elfoglalván, következtek a többi bizottságok jelentései, melyek részint a nyilvános tanítások meg szemlélése, részint pedig az egylet anyagi ügyeinek feljűlvizsgálása végett küldetek vala ki.

Mindezen bizottságok jelentéséből örömmel értesült a közgyűlés, hogy a nyilvános tanítások mindenike sikerűltek ítéltetett, s hogy az egylet anyagi ügyei — az

éges okozta károk és zavarok leszámításával — jó rendben találtattak. Ezért az érdekelt tisztviselők — a szokásos fentartással — a további felelősség terhe alól, eddigi működésüknek hálás elismerésével, feloldoztattak.

Hogy pedig jövőre a hátrálékoktól megszabadúlhasunk s így a pénzkezelésben még nagyobb rend lehessen: a pénztárt feljűlvizsgált bizottság ajánlatára meghatározott, hogy ezutánra úgy a tagsági díjak, valamint az előfizetési pénzek felhajtására hozassék be a szelvény-rendszer, s egyszersmind a szerkesztő időnként a lapban is tegye közzé a befolyó öszszegekröl a pénztárnok nyilvános nyugtatványait.

Több tárgy nem lévén, az elnök felhívására Kiss Sándor, polgári iskolai tanár úr, olvasta föl bíráló ismertetését a pécsi tanító egylet által kiadott s a hazai társ egyleteknek megküldött ily című javaslatra:

„Milyen legyen a tanító egyletek működése, hogy azok nem csak a tanítókra, hanem az általános népnevelésre is nélkülözhetetlen intézményt képezzenek?“

Ez alapos ismertetést s illetőleg értekezést a közgyűlés úgy tartalma-, valamint tárgya közérdekűségéért is a legnagyobb figyelemmel és legbensöbber érdekeltséggel hallgatta végig, s a felolvasott találó megjegyzéseiről s helyes észrevételeiről már felolvasása közben is többszörösen, de különösen annak végeztével lelkesen megéljenzte.

Mivel azonban az idő előhaladottsága miatt arról már szó se lehetett, hogy az ismertetett javaslat s az előadó úr indítványai tétélei azonnal tüzetes tárgyalás alá vétessenek; s mivel egyszeri hallásra ily fontos tárgyban különben sem igen lehetett volna teljes megnyugvással végleges határozatokat hozni: az értekező úr felkérte, hogy becses munkálatát tegye közzé lapunkban*) s egyszersmind hoesássa a nevelési bizottság megvitatása alá, a melynek véleménye meghallgatása után már a legközelebbi közgyűlésnek indokolt előterjesztést teend e tárgyban a központi választmány.

E határozat meghozatala után az elnök néhány szívélyes búcsú-szóban megköszönve a vidéki tagtársak befáradását s általában a testületünk iránt tanúsított érdeklődést és isten áldását kérve további működésünkre — a képezdei dalárda búcsú-dalának elzengése után — délután 1 órakor közgyűlésünket befejezettnek jelentette ki.

(K. B.)

*) Már megkaptuk, de mivel ez évben ezenkívül még csak 1 számot adunk ki s abban az egészlet úgy sem közölhetnők, kénytelenek vagyunk e terjedelmes értekezés közlését a jövő övfolyamra halasztani.
A szerk.

T Á R C S A

GABRIELLA.

Beszély.

III.

A fehér házban.

(Folytatás)

Azonban Gabriella napról napra követelőbb és úralkodóbb lön s hatalmaskodni kezdett még a játékban is. Nem volt oly játéka a gyermekeknek, melyben Zsuzsánna ne hallott volna ilyesmit:

„Hallgatatok, kis perepátyok; nektek nem szabad be-

szelnetek. Én vagyok az úrnő; s ti szolgálóim vagytok és úgy tesztek, mint én parancsolom.

A leánykák nem mertek ellenmondani és Gabriella adta az úrnőt zsémbelve, korholva, parancsolgatva a maga módja szerint.

Azonban egyik a leánykák közül, a kis Mari, a ki ellenszegülőbb vagy büszkébb természetű vala, nem engedelmkedett oly szívesen mint társai. Néha lázadásra nyújtott példát, és egy nap Gabriella indulatba jöve arra engedé magát ragadtatni, hogy megüsse az ellenszegülőt. Mari ekkor a vakmerőséget anynyira vitte, hogy ütlegre ütleg-

gel felett. Zsuzsánna, mint már máskor is tette, erre sem szólott semmit sem. Úgy tett, mintha semmit sem vett volna észre, azt akarván, hogy a büntetés magából a hibából származzék. „A természet — gondolá — nem szavakkal tanít erkölcsre, de végzetesen s kikerülhetlenül bünteti meg azt, ki törvényeit áthágja.“ E fenséges, isteni nevelésből merített ő tanúságot.

Hogyan fogott hát biztos sikerű eljárásához? Azon a napon, melyen Gabriella megütötte Marit, Zsuzsánna úgy rendezte be a dolgot, hogy a gögös lányka elkerülhetlenül rászorúljon áldozata előzékenységére.

Kemény, téli hideg volt; a napok rövidek valának és a gyermekek, kiknek csaknem kivétel nélkül jókora távolságra kellett menniök hazáig, kénytelenek voltak az iskolát jókor elhagyni, hogy ne tegyék ki magyokat éjjel a sáros és járhatatlan úton veszélynek. Maga Zsuzsánna, kinek nem volt otthon elég tágas szobája, hogy abban rendezzen be egy osztályt, minden este elég nagy útat volt kénytelen megtenni, hogy az iskolából a város túlsó szegletén lévő lakásához eljusson. Rendesen Gabriella kíséretében ment haza, a ki — minthogy nagyon félnék volt — a világ minden kincséért sem tett volna a szabadban egy lépést sem magára. E napon a kevély lányka, minthogy az indulat miatt kijött sodrából, elkésett a feladatával. Természetesen Mari is ugyanezen okból viszlón egy kissé tartoztatva. Zsuzsánna ekkor azt az ürügyet hozta fel, hogy neki okvetlenül atyjához kell visszasietnie és így a két gyermeket egészen magokra hagyta az osztályban. Rendre-rendre sötétedni kezdett; az este hamar beállott. Mikor Gabriella ezt észre vette, már egyedül hagyatva látta magát Marival, ki bátor lévén, mint a falusi lányok általában, becsútká könyvét és merészen készült útra indulni. Gabriella is hajlandó volt elindulni, de este egyedül kockáztatni meg az útat, ez előtte lehetetlennek tűnt fel.

Mari már capuchonjába burkolózva az ajtó felé irányzá lépteit, melyet éppen ki akart nyitni, midőn Gabriella egy végső erőfeszítést téve így kiáltott:

„Te méssz?”

— Már bizony ideje elmenni; mert sötétedik.

— És én? Engem megamra hagysz?

— A macskába, tegyen úgy mint én' menjen haza kegyed is.

— De tudod, hogy én félek.

— Nó én nem félek; én megyek; jó éjt.

— Mari, Mari, ne menj; akarom, hogy elkisérj!

— Ah, hát így kezdi? Na jó; én nem akarom; csináljon úgy, a mint tetszik!

— De te rossz vagy.

— Igen, azok iránt, a kik rosszak.

— De látod, hogy nem maradhatok itt egymagam.

— Mit bánom én? Ön megütött; aztán meg koldustarisnyának is nevezett.

És a gyermek egy lépést tett, hogy elhagyja a szobát.

— Óh, Mari, kérlek, ne hagyj el! — kiáltott Gabriella legyőzötve.

S hangjában a kétségbeesés reszketése oly érezhető volt, hogy Marinak szive megesett rajta, boszúérzete ellenére is.

— Nó jól van! Ha így beszél a kisaszszony, az már más. Így megértjük egymást és így a legforróbb kívánságom, hogy szolgálatára lehessek. De előbb igérje meg, hogy nem fog többé úgy tenni; nem fog máskor megütni.

— Nem, nem; igérem felelt Gabriella, és ezzel hirtelen karon ragadta társnőjét, mint ha attól félt volna, hogy bizony még elszalasztja.

És Mari hazavezette Gabriellát. Hogy aztán megtartotta-e ő teljesen szavát: ezt nem merem állítani; de bizonyára megértette e pillanatban, hogy nem kell senkit megsérteni, mert rászorúlhatunk másokra. Hiszem is, hogy e naptól fogva Mari kedvence lett az elkényeztetett gyermeknek, mert a szolgálatért, melyet neki oly válságos helyzetben tett, mindig mély hálával viseltetett iránta.

Már tizenhét hó telt el Gamon úr eltávózása és leányának a fehér házba való megérkezése óta, midőn Zsuzsánna egy reggel, a mint tanítványa fölébredt, oly ünnepélyes arccal lépett elébe, milyent Gabriella soha sem látott.

Ösztönszerűleg valami szerencsétlenséget séjtett, s ezért életében először valódi és komoly szomorúság fogta el. — „Beteg-e a papa? — kiáltott föl azon kinyitott le-
vélre mutatva, melyet Zsuzsánna tartott kezében.

— Nem, kedves kicsinyem, atyád ellenkezőleg jó egészségnek örvend; csak azzal bizott meg, hogy veled tudassak egy kétségen kívül leverő újságot, mely azonban rád nézve kevésbé lesz lesújtó, mint bárki másra nézve, ha okultál azon tanácsok- és példákából, melyeknek naponta részese vagy.

— De hát ugyan mi lehet az a leverő hír?

Gyermekem, atyád elveszté minden vagyonát. Gamon úr, kinek csak nem minden vagyona az indiai angol gyarmatokban volt, mindent megsemmisítve látott a benszülőttek egy felkelése folytán; és most azt írja, hogy igen szerencsésnek érzi magát, hogy e borzasztó felfordulásban megmentheté életét.

— Oh, szegény atyám! kiáltott fel a kétségbeesett lányka, ki ez alkalommal az atyja iránti szeretetének adott előbb kifejezést, mint a vagyonuk elvesztése feletti fájdalomnak.

— Atyád mindenre kész, folytatá Zsuzsánna. Lehetetlennek tartja az eddig elfoglalt fényes állás visszavivhatóságát, s ezt nem is reméli; de egyetlen foglalkozása most is az, hogy éretted dolgozzék, s így bármi áldozat árán is boldoggá tegyen téged.

— Lehet-e az ember boldog, ha nem gazdag?

E gyermeteg kérdésre a fiatal lány nem állhatá meg, hogy ne mosolyogjon. Azután habozás nélkül így felelt:

— Gyermekekem, boldoggá az a kielégítő öntudat tesz, hogy teljesítők kötelességeinket, s annak tudata, hogy mások boldogságára haszonnal működünk közre. Ez megtanít téged arra, hogy mindenki, még a legszegényebbek és a legvagyonalanabbak is lehetnek boldogok. Csak abban kell keresni a boldogságot, a miben áll, a miben az mindig feltalálható.

Gabriella hallgatagon figyelt e szavakra; s úgy látzott, mintha gondolkodott volna értelmükön. Egyszerre aztán hirtelen fölemelve fejét, így szólott:

„Zsuzsánna néni, elfogom-e hagyni kegyedet?”

— Reméllem, hogy nem, kedves kicsinyem. Sőt ellenkezőleg azt hiszem, hogy most még inkább van szükséged, mint valaha, gondozásomra, szeretetemre.

És mintegy bizonyítékát adandó annak, hogy e szeretet nem fogja őt cserben hagyni, karjai közé ragadta és kebléhez szorítá Gabriellát. De Gabriella a szeretet és ragaszkodás e nyilvánulása mellett is elszomorodott.

Bár nagy mérvben bírt a gyermekkor változékony bangulatával, nem bírt hozzászokni ahoz az eszméhez, hogy nem lesz többé a kastély csillogó örökösnoje; nem az a gyermek többé, kit mindenki kényeztet, s a kinek még szegény tanuló társai is irigyelték sorsát. Zsuzsánna minden óvatossága és minden intése dacára is.

Azonban értelmes esze és szívének jó érzelmei, melyek lassan, de biztosan fejlődtek a fiatal vezetőnő jóakaró és ügyes vezetése alatt, rendre-rendre megértették vele, hogy atyját nem hagyhatja magára a munka súlya alatt görnyedni azon szerencsétlen helyzetben, melybe jutott. Ezért gyakran fölveté magában a kérdést, a nélkül, hogy merészelt volna számot adni róla, hogy miként enyhíthetne ő — legalább némileg — e helyzeten. Ez érzelem hatása alatt fordult egy reggel Zsuzsánnához oly komoly arccal, mely csak nem megdöbbené az élénk, vidám leányt.

— Mi bajod Gabriella? — kérdé Zsuzsánna, a mire az egészen zavartan vetette magát nevelőnoje karjai közé.

— Félek, hogy nem vagyok olyan, a milyennek új helyzetemben, melybe süllyedtem, lennem kellene.

— Először is, gyermekekem engedd, kijelentem, hogy te nem süllyedtél. Atyád, bár nem bír eddigi fényes helyzetével, tiszteletre méltó ember most is, és azért még senki sem süllyedett, hogy önhibáján kívül lett szegény.

— Igen, de milyen szerencsétlen ilyenkor az, mondá Gabriella, ki már egészen megszokta a gazdagságot.

— Soha sem szerencsétlen, kedvesem, ha nélkülözni tudja a gyakran haszontalan vagy terhes gazdagságot.

— De atyám nem szerezhet-e más vagyont magának?

— Nem tudom, kedves barátnőm; és valóban, nem is igen tudom, hogy kívánjam-e azt a te érdekedben.

— De hát akkor mit tehetek én, hogy őt segítsen? mondá a lányka fejét lesütve, mintha szégyenlené gyengeségét.

Zsuzsánna meghatottan nézett rá.

— Szívedből beszélsz Gabriella?

— Oh igen, mert azt hiszem, hogy most jobban szeretem a papát, mint valaha!

— Nő, bizony akkor, gyermekekem, nincs más mód előtted, mint hogy tanulmány és komoly munka által juttasd magadat oly helyzetbe, hogy segíthesd atyádat, hogy ismét állást vihasson ki magának, midőn a körülmények, melyeknek áldozata lett, megengedik viszsztatérnie hozzánk. Akarod-e ezt igazán leányom?

— Igen akarom, és meg is fogom tenni.

E pillanattól fogva mintha minden megváltozott volna a leányka magaviseletében.

Osztálytársnői őt egyszerűbbnek és jobbnak látván, megbarátkoztak vele és irányában anynyival több ragaszkodással viseltettek, mert szemökben Gabriella még most is kisaszszony volt, és azért is mert a sors megfosztá őt oly vagyontól, mely szerintök is megillette őt.

Igy Gabriella, kevésbé elszigetelten, kevésbé hántva hiúságában, sokkal boldogabb volt mint azon időben, midőn gazdag volt és hodolat vette körül.

Ezután is voltak ugyan pillanatok, mikor könyek fátyolozták szemét; de e vissza-viszsa esések múltja eszmevilágába mind ritkábbak, ritkábbak lettek, kivált miután kezdé érezni, hogy benső, egyéni érték is pótolhatja azt, mit elvesztett külső és múlandó javakban.

Ez időtájban, midőn Gamon úr bukásának híre kelő bizonyosságra emelkedett mindenfelé a környékben, Sára kisaszszony meglátogatta egy napon régi növendékét. Zsuzsánna, a ki egész eddig kerülte, hogy őt egyedül hagyja Gabriellával és mindig látható hidegséggel fogadta, ez alkalommal rendkívül előzékeny volt iránta, és majdnem úgy viselte magát, mintha újabb látogatásokra akarná felbátorítani.

A fiatal ángolnő már korán reggel jött azon könynyen észrevehető szándékkal, hogy csak néhány órát töltsön a fehér házban. Zsuzsánna észrevevén rajta, hogy mily erősen vágyik magánosan beszélhetni egykori tanítványával, felhasználta az első alkalmat, hogy kimenjen és így teljesíté végre a nevelőnő forró óhaját: magára hagyta Gabriellával.

Távozta után Sára kisaszszony felemelte szeméit s kezeit az égre.

— Végre! kiáltá fel rég elfojtott sohajjal. Végre magadra találhatlak egy pillanatig, hogy elmondjam mennyire sajnállak, kedves kicsinyem, hogy ily rossz kezekbe jutál s ilyen zord emberekkel kell élned, mint ezek, kiknél atyád hagyott.

— De én éppen nem vagyok szerencsétlen, [Sára kisaszszony.

— Lehetséges-e ez, ily szegényes házban, ily únalmas emberekkel, mint Robin kisaszszony és atyja? És aztán, hogyan tűröd el, hogy ily ruhában jártassanak, kedves gyermekekem.

— Zsuzsánna nem únalmas, sőt ellenkezőleg, mondá szomorúan a leányka, régi büszke hajlamaira vezetted ve vissza egy pillanatra. Aztán többé nincs módomban

más ruhákat viselnem, mint ez, melyet rajtam lát. Szegények lettünk, Sára kisaszszony.

— Tehát igaz, a mit hallottam? mondá a fiatal lány fölkelve. A kastély többé nem lesz tiétek, kedvesem?

— El akarják adni, mondá a lányka.

— És mi lesz belőlem? El szándékoznak engem is üzni?

— Oh nem, bizonyára nem, Sára kisaszszony! Megfogom kérni Robin úrat, hogy tűzze ki egyik feltételnek, hogy kegyed mindig ott maradjon.

— Oh, igen, bizzál csak e szép feltételekben! Látom én jól, hogy nincs már előttem más út, mint hogy magam keressek magamnak állást, a mit minél előbb meg is fogok tenni.

És most búcsú nélkül kérlek, kedvesem, folytatá az ajtó felé haladva, mondd meg Zsuzsánnának, hogy ő tanítsa meg neked: mi a háladatosság azok iránt, kik neked szentelték életüket.

Erre Sára kisaszszony, a nélkül, hogy Gabriellának időt engedett volna a feleletre és arra, hogy legjobb érzelmeiről őt meggyőzze, hirtelen eltűnt a fehér ház elfogadó terméből. Gabriella ifjúsága és tapasztalatlansága mellett is sokkal eszesebb volt és élete utóbbi eseményei által sokkal érettebbé vált, mint sem előbbi nevelőnője e magaviseletének finomabb czélzatait észre ne vette volna. Ezért már nagy könnyeseppek folytak le arcán, midőn Zsuzsanna belépett. Az okos nevelőnő nem mutatta, hogy észre vette a leánya szomorúságát és közönyös arccal közeledvén hozzá, így szólott:

— Hogy, hogy: Sára kisaszszony elment? Azt hittem, hogy még veled találok. Ugy tetszik nekem, hogy hosszabb ideig szándékozott itt maradni. Hogyan hagyott el hát ily hirtelen?

— Istenem, én bizony nem tudom, kedvesem. De úgy látszott, hogy megütközött egy kissé és boszús lett, midőn megmondtam neki, hogy szegények lettünk és hogy a papa kastélya valószínűen eladásra kerül.

— De ebben semmi csodálni való sincs, kedvesem. Mentől több szeretettel van Sára kisaszszony irányodban, és minél több hálával viseltetik atyád iránt, annál kevésbé kellene elárúlnia előtted megütközését azon, a mit ő szerencsétlenségnek tart rátok nézve.

— Nem, nem ez volt az ok, Zsuzsanna! Ő búsul; de csak magáért. Oh, én azt jól látom. S most belátom azt is, hogy Sára kisaszszony, kit én olyan jónak hittem, soha sem szeretett úgy, mint kegyed.

És könnyeinek szabad folyást engedve a lányka, Zsuzsanna karjaiba veté magát, ki megilletődött, de még is örült, hogy közvetve ily jó tanúságot szerzettett növendékével.

A történetek után egy hosszú év telt még így el, a melynek minden napja új tapasztalatot hozott Gabriellának; mert Zsuzsanna soha sem moralizált szavakkal, hanem csak arra szorítkozott, hogy oly tények hatásának tegye ki növendékét, a melyek tanúságosak lehettek rá nézve.

Így növekedett Gabriella s így érte el 10 éves korát. Ez alatt erkölcsi tehetségei fejlődtek, termete megnőtt és vonásai fejlettebbé váltak. Az bizonyos, hogy

sem csodajelenség, sem kis tudós nem volt; de azért már régóta anynyira fölhasználta Zsuzsanna és Robin úr leckéit, hogy bármily akadémikus természetű atya is büszke lehetett volna az így nevelt gyermekre. Azonban Gamon úr még nem beszélt vizszatérésről. Pedig majdnem négy éve hagyta el leányát!

(Befejezése a jörő számban.)

VEGYESEK.

— Lapunk nem sokára bevégi ez évi pályafutását. Hogy megmarad-e jövőre, ez egyenesen attól függ: akarják-e a megmaradását azok, a kik eddig pártolták. Nagy számú előfizetőkre nem sovárgunk; de azzal — a ránk háromló felelősségért — előre tisztába kell jönnünk, hogy számíthatunk-e bár anynyira, a menyinyi legalább a tiszta anyagi kiállítás költségeit fedezheti. Ugyanis tantestületünk közelebről tartott közgyűlése határozottan ezen feltételhez kötötte vállalatunk további fentartását; mert a folyó évben szenvedett kárai után nincs többé abban a helyzetben, hogy újabb áldozatokat hozzon a „Család és Iskola“ fenmaradásáért. A midőn ezeket lapunk t. pártolói szives figyelmébe ajánljuk, teljes őszinteséggel és bizalommal kérjük mindnyájukat, sziveskedjenek akár az előfizetési pénzeknek tantestületünk pénztárnokához leendő beküldésével, akár becses neveiknek az ide mellékelt „Aláírási iv“re való följegyzésével — legkésőbb e hó 24-ig — határozottan értesíteni bennünket arról: kívánják-e továbbra is pártolni és járni azt a szakközlönyt, a mely a magyar haza területén első sorban küzdött és akar teljes buzgalommal küzdeni továbbra is azért, hogy minél teljesebb egyetértés, összhang s így minél szorosabb, benső viszony legyen a nevelés alaptényezői — a családok és iskolák között. Kolozsvárt, 1876 december 1-én. A „Család és Iskola“ szerkesztősege.

— György Aladár közelebről élénk mozgalmat indított a fővárosban annak érdekében, hogy a szaktanítás a népiskolák V. és VI. osztályaiba is hozassák be. Tagadhatatlanul szép és üdvös reform lenne biz' ez kivált azoknak a népesebb községeknek és kisebb városoknak a tanügyére, a melyeknek még felsőbb nép- vagy polgári iskoláik nincsenek; de nézetünk szerint ott, a hol ilyenek már kellő számmal vannak, kár lenne az elemi népiskolák amúgy átalakítandó felsőbb osztályaival bevágnak a barázdáiba. Ezért, a hol nincs anynyi mód mindenre, mint van a fővárosban, maradjunk csak meg a mellett az egyszerű kívánság mellett, hogy hadj fejlődjenek hivatásukhoz képest azok is, ezek is együtt és egymás mellett, de semmi esetre sem egymás rovására és egymás ellen! Ennyit egyelőre e mozgalomról, a mely már is vetett egy meglehetősen zavaros hullámot a „Népnevelők Lapja“ f. é. 48-ik számában. A többinek elmondásához akkorra tartjuk fön jogunkat, a mikor a t. indítványozó úr javaslata határozottan formulázva állandó elöttünk.

Felelős szerkesztő: YÁRADI KÁROLY.